MOKYMOSI VEIKLŲ BE KOMPIUTERIO RINKINYS

Namų ūkio biudžeto valdymas infliacijos laikotarpiu

Ši veikla be kompiuterio padeda besimokantiesiems suprasti, kaip valdyti namų ūkio biudžetą didėjant išlaidoms ir finansiniam neapibrėžtumui.

Dalyviai nagrinėja supaprastintas, realų gyvenimą atspindinčias situacijas, kuriose skaičiuojamos pajamos ir išlaidos. Naudodamiesi popierinėmis priemonėmis (kortelėmis, užduočių lapais), jie suskirsto išlaidas, atpažįsta išlaidų dėsningumus ir kuria biudžeto planavimo strategijas. Veikla ugdo praktinius finansinių sprendimų priėmimo gebėjimus ir supažindina su informatinio mąstymo principais nenaudojant skaitmeninių priemonių.

Tikslinė grupė

- ☑ Žemos kvalifikacijos suaugusieji, kurių skaitmeninės kompetencijos menkos;
- ☐ Žemos kvalifikacijos suaugusieji, kurie yra įgiję ribotą formalųjį išsilavinimą ar kvalifikaciją;
- ☐ žŽemos kvalifikacijos suaugusieji, retai dalyvaujantys mokymosi visą gyvenimą veiklose ar mokymuose.

Mokymosi tikslai

Šios veiklos metu suaugusieji besimokantieji ugdys gebėjimus:

- suprasti pagrindinius namų ūkio biudžeto planavimo principus;
- atskirti būtinąsias ir nebūtinąsias išlaidas;
- atpažinti išlaidų ir pajamų svyravimo dėsningumus;
- kurti paprastas finansų valdymo strategijas infliacijos laikotarpiu;
- taikyti informatinį mąstymą priimant kasdienius finansinius sprendimus.

Kompetencijų sritys

a) Inovacijų kompetencijos

- ☑ Kūrybiškumas

Co-funded by the European Union

CC BY NC SA

Šis projektas bendrai finansuotas Europos Komisijos programos „ERASMUS+“ lėšomis. Šiame leidinyje pateikiama tik autorių nuomonė. Nei Europos Komisija, nei SEPIE negali būti laikomos atsakingomis už šiame leidinyje pateiktos informacijos naudojimą.

Tema

Finansinis raštingumas ir namų ūkio biudžeto planavimas

Trukmė

90 minučių

Lygis

Pradedančiųjų

Taikomi informatinio mąstymo principai

☑ Dekompozicija
☑ Šablonų atpažinimas
☑ Abstrakcija
☑ Algoritminis mąstymas

Metodas

☑ Žaidybinimas
☑ Mokymasis sprendžiant iššūkius
☑ Bendradarbiavimu grįstas mokymasis
☑ Patirtinis mokymasis

- ☑ Kritinis mąstymas
- ☑ Problemų sprendimas
- ☑ Bendravimas
- ☑ Bendradarbiavimas

b) Informacinio raštingumo kompetencijos

- ☐ Gebėjimas rasti, suprasti ir kritiškai analizuoti informaciją
- ☐ Skaitmeninio ir vaizdinio turinio interpretavimas
- ☐ Žiniasklaidos įtakos ir šališkumo suvokimas

c) Gyvenimo ir karjeros kompetencijos

- ☐ Lankstumas ir gebėjimas prisitaikyti
- ☐ Iniciatyvumas ir savarankiškumas
- ☐ Socialumas ir tarpkultūrinė kompetencija
- ☐ Produktyvumas
- ☐ Lyderystė ir atsakomybė

Mokymosi rezultatai

Atlikę veiklą suaugusieji besimokantieji geba:

- suskirstyti namų ūkio biudžetą į pagrindines kategorijas;
- atpažinti pasikartojančius ir sezoninius išlaidų dėsningumus;
- atskirti būtinąsias ir savo nuožiūra pasirenkamas išlaidas;
- sudaryti paprastą taisyklėmis pagrįstą biudžeto planą;
- priimti pagrįstus finansinius sprendimus esant ribotiems ištekliams.

Fasilitatoriaus užrašai

- Naudokite spausdintas pajamų ir išlaidų kategorijų korteles.
- Pavyzdžius pritaikykite prie vietos pragyvenimo išlaidų.
- Skatinkite diskusiją ir dalijimąsi asmenine patirtimi.

Fasilitatoriai turėtų padėti dalyviams, tačiau leisti jiems patiems ieškoti sprendimų.

Co-funded by the European Union

1 žingsnis. Išlaidų skaidymas į dalis (dekompozicija)

Dalyviams pateikiama tariama mėnesio pajamų suma (arba skirtingi pajamų scenarijai) ir išlaidų kortelių rinkinys (pvz., nuoma, elektra, maistas, transportas, paskolos įmokos, pramogos, nenumatytos išlaidos).

Jų prašoma:

- suskirstyti korteles į būtinųjų išlaidų (poreikių) ir nebūtinųjų išlaidų (norų) kategorijas;
- sugrupuoti išlaidas į platesnes kategorijas (būstas, komunalinės paslaugos, maistas, transportas, laisvalaikis);
- apytiksliai įvertinti arba sudedant apskaičiuoti kiekvienos kategorijos bendras išlaidas.

Fasilitatoriaus pagalba:

- Skatinkite diskusiją klausimais: „Kurios išlaidos neišvengiamos?“, „Kurias būtų galima sumažinti?“
- Paaiškinkite, kad ne visos išlaidos yra vienodai svarbios.

Šis žingsnis padeda dalyviams sudėtingą biudžetą aiškiai suskaidyti į lengviau valdomas dalis.

2 žingsnis. Šablonų atpažinimas

Dalyviams pateikiamos papildomos situacijų kortelės (pvz., žiemos ar vasaros mėnuo, sumažėjusios pajamos, nenumatytos gydymo ar remonto išlaidos).

Jų prašoma:

- palyginti, kaip išlaidos kinta skirtingose situacijose;
- atpažinti pasikartojančius dėsningumus, pavyzdžiui:
    - didesnes elektros ir šildymo išlaidas žiemą;
    - didesnes išlaidas per šventes;
    - nereguliarias ar nepastovias pajamas;
- aptarti išlaidoms įtakos turinčius įpročius (pvz., dažną valgymą ne namuose, kasdienius smulkius pirkinius).

Fasilitatoriaus pagalba:

- Skatinkite apmąstyti: „Kas keičiasi kiekvieną mėnesį?“, „Kas išlieka nepakitę?“
- Atkreipkite dėmesį, kad pasikartojančios nedidelės išlaidos ilgainiui gali sudaryti didelę sumą.

Šis žingsnis padeda dalyviams atpažinti tendencijas ir numatyti finansinius sunkumus.

3 žingsnis. Abstrakcija – dėmesys svarbiausiems dalykams

Dalyviams padedama supaprastinti biudžeto valdymą, sutelkiant dėmesį tik į svarbiausius jo elementus.

Jų prašoma:

- nustatyti pagrindines išlaidas, kurias visada būtina padengti (pvz., nuomą, maistą, komunalines paslaugas);
- aiškiai atskirti būtinąsias ir savo nuožiūra pasirenkamas išlaidas;
- laikinai atsiriboti nuo mažiau svarbių ar lanksčiai keičiamų išlaidų, kad būtų lengviau nustatyti finansinius prioritetus;
- apmąstyti, kurias išlaidas infliacijos laikotarpiu realu sumažinti ar pakoreguoti.

Fasilitatoriaus pagalba:

- Klauskite: „Jei pajamos sumažėtų, už ką turėtumėte sumokėti pirmiausia?“, „Be ko galėtumėte apsieiti?“
- Pabrėžkite prioritetų nustatymo ir supaprastinimo svarbą.

Šis žingsnis padeda dalyviams sumažinti sudėtingumą ir sutelkti dėmesį į svarbiausius finansinius sprendimus.

4 žingsnis. Biudžeto strategijos kūrimas (algoritminis mąstymas)

Dalyvių prašoma remiantis įgytomis žiniomis sudaryti paprastą taisyklėmis pagrįstą biudžeto planą.

Dalyviai turėtų:

- nustatyti aiškias taisykles, pavyzdžiui:
    - „Pirmiausia padengti būtinąsias išlaidas“;
    - „Nebūtinosioms išlaidoms skirti ne daugiau nei nustatyta suma“;
    - „Kas mėnesį atidėti nedidelę sumą nenumatytiems atvejams“;
- pritaikyti biudžetą skirtingoms situacijoms (pvz., sumažėjusioms pajamoms ar didesnėms sąskaitoms);
- sudėlioti sprendimus į nuoseklią veiksmų seką, pavyzdžiui:
    1. surašyti pajamas;
    2. atimti būtinąsias išlaidas;

3. paskirstyti likusius pinigus;
4. jei įmanoma, dalį pinigų sutaupyti.

Pabaigoje dalyviai:

- pristato grupei savo biudžeto planavimo strategiją;
- paaiškina, kaip jų taisyklės padeda prisitaikyti prie infliacijos ir finansinio neapibrėžtumo;
- palygina skirtingus būdus ir aptaria, kurios strategijos veiksmingesnės ir realistiškesnės.

Fasilitatoriaus pagalba:

- Skatinkite praktinį mąstymą: „Ar tai veiktų realiame gyvenime?“
- Pabrėžkite lankstumo ir taisyklių pritaikymo svarbą.

Šis žingsnis padeda dalyviams kurti aiškius, pakartojamus sprendimų priėmimo procesus.

Rekomendacijos fasilitatoriui

Prieš veiklą

Pradėkite klausdami dalyvių, kokias išlaidas jie patiria kas mėnesį ir ar per pastaruosius metus pastebėjo kainų pokyčių. Skatinkite pateikti augančių išlaidų pavyzdžių (pvz., maisto, elektros, degalų), siejant veiklą su kasdiene patirtimi. Paaiškinkite, kad vieno „teisingo“ biudžeto nėra, o skirtingų namų ūkių prioritetai skiriasi. Pristatykite keturis informatinio mąstymo žingsnius ir paaiškinkite, kaip jie gali padėti priimti finansinius sprendimus.

Veiklos metu

Skatinkite dalyvius bendradarbiauti ir pagrįsti savo pasirinkimus. Užuot pateikę sprendimus, užduokite nukreipiančius klausimus: „Kurios išlaidos būtinos?“, „Ką būtų galima sumažinti, jei pajamos sumažėtų?“, „Ar pastebėjote pasikartojančių išlaidų dėsningumų?“ Jei dalyviams sunku skaičiuoti, leiskite sumas įvertinti apytiksliai, nesutelkdami viso dėmesio į matematinį tikslumą. Skatinkite grupes palyginti skirtingus biudžeto planavimo būdus ir aptarti kiekvieno privalumus bei trūkumus.

Po veiklos

Organizuokite diskusiją apie grupių sukurtas biudžeto planavimo strategijas. Paklauskite, kurias taisykles dalyviams būtų lengviausia taikyti kasdien ir kaip jie koreguotų biudžetą atsiradus nenumatytų išlaidų. Pabrėžkite, kad informatinis mąstymas padeda tvarkyti informaciją, atpažinti dėsningumus ir nuosekliai priimti

kasdienius finansinius sprendimus.

PAJAMŲ KORTELĖ

PAJAMOS

Mėnesio pajamos

1 400 Eur/mėn.

Darbo užmokestis, išmokos, savarankiškos veiklos pajamos ar pensija

Viso biudžeto planavimo atskaitos taškas

Gali kisti kas mėnesį

PASTABA. Šią kortelę naudokite kaip biudžeto pagrindą

KATEGORIJA: kintama · PASTABA: biudžeto pagrindas

IŠLAIDŲ KORTELĖ

BŪTINA

Nuoma / būsto paskola

650 Eur/mėn.

Mėnesio būsto įmoka – pastovi arba kintama

Negalima atidėti ar praleisti

Didžiausia biudžeto išlaidų dalis

KATEGORIJA: būtina (poreikis) · PRIORITETAS: 1

Namų ūkio biudžeto valdymas infliacijos laikotarpiu · Veiklos kortelė

IŠLAIDŲ KORTELĖ

BŪTINA

Elektra ir dujos

120 Eur/mėn.

Šildymas, apšvietimas, karštas vanduo

Žiemą išlaidos didėja

Galima mažinti taupant energiją

KATEGORIJA: būtina (poreikis) · PRIORITETAS: 2

Namų ūkio biudžeto valdymas infliacijos laikotarpiu · Veiklos kortelė

IŠLAIDŲ KORTELĖ

BŪTINA

Maisto produktai

300 Eur/mėn.

Kasdienis maistas, pirkiniai prekybos centre

Galima mažinti planuojant valgiaraštį ir perkant pagrindinius produktus

Valgymas ne namuose didina išlaidas

KATEGORIJA: būtina (poreikis) · PRIORITETAS: 2

Namų ūkio biudžeto valdymas infliacijos laikotarpiu · Veiklos kortelė

IŠLAIDŲ KORTELĖ

BŪTINA

Transportas

90 Eur/mėn.

Mėnesinis autobuso bilietas, degalai, automobilio priežiūra

Reikia nuvykti į darbą ar mokyklą

Galima mažinti važiuojant kartu ar dviračiu

KATEGORIJA: būtina (poreikis) · PRIORITETAS: 3

Namų ūkio biudžeto valdymas infliacijos laikotarpiu · Veiklos kortelė

IŠLAIDŲ KORTELĖ

ĮSIPAREIGOJIMAS

Paskolos įmoka

150 Eur/mėn.

Vartojimo paskola, kredito kortelė ar papildoma būsto paskola

Praleista įmoka blogina kreditingumo vertinimą

Pastovus mėnesio įsipareigojimas

KATEGORIJA: įsipareigojimas · PRIORITETAS: 2

Namų ūkio biudžeto valdymas infliacijos laikotarpiu · Veiklos kortelė

IŠLAIDŲ KORTELĖ

NORAS

Pramogos

80 Eur/mėn.

Turinio prenumeratos, kinas, restoranai, pomėgiai

Gerina savijautą, bet išlaidas galima mažinti

Mažėjant pajamoms, šios išlaidos mažinamos pirmiausia

KATEGORIJA: nebūtina (noras) · PRIORITETAS: 4

Namų ūkio biudžeto valdymas infliacijos laikotarpiu · Veiklos kortelė

IŠLAIDŲ KORTELĖ

KINTAMOS IŠLAIDOS

Nenumatytos išlaidos

0–500 Eur ir daugiau

Automobilio remontas, gydymas, prietaiso gedimas

Neprognozuojamos – biudžetą paveikia netikėtai

Nenumatytų atvejų rezervas sušvelnina poveikį

KATEGORIJA: kintama · PRIORITETAS: skubu atsiradus

Namų ūkio biudžeto valdymas infliacijos laikotarpiu · Veiklos kortelė

SITUACIJOS KORTELĖ

SEZONINĖ SITUACIJA

Žiemos mėnuo

Sausis. Šildymo išlaidos padvigubėjo.

Elektros sąskaita 80 Eur didesnė nei įprastai

Pajamos nekinta

❓ **Kaip šį mėnesį pakoreguosite biudžetą?**

APMĄSTYKITE. Kurias išlaidas mažinsite, kad padengtumėte pabrangusį šildymą?

SITUACIJOS KORTELĖ

SEZONINĖ SITUACIJA

Vasaros mėnuo

Mokinių atostogos. Vaikams reikia veiklų.

Papildomos maisto ir laisvalaikio išlaidos: +60 Eur

Šildymo sąskaitos mažesnės: −50 Eur

❓ **Ar biudžetas subalansuotas? Kas dar vasarą keičiasi?**

APMĄSTYKITE. Ar galite numatyti tik vasarai būdingų taupymo galimybių?

SITUACIJOS KORTELĖ

NETIKĖTAS POKYTIS

Sumažėjusios pajamos

Šį mėnesį dirbote mažiau valandų.

Pajamos – 1 100 Eur vietoj 1 400 Eur (−300 Eur)

Visos įprastos išlaidos nekinta

? Kurias išlaidas būtina padengti? Ką mažinsite?

APMĄSTYKITE. Surikiuokite išlaidas – kas svarbiausia?

SITUACIJOS KORTELĖ

NETIKĖTAS POKYTIS

Gydymo išlaidos

Šeimos nariui prireikė skubios medicinos pagalbos.

Netikėta sąskaita: 280 Eur

Nenumatytų atvejų rezervo nėra

❓ **Iš kur gausite šių pinigų?**

APMĄSTYKITE. Kokių nebūtinųjų išlaidų atsisakę padengtumėte trūkumą?

SITUACIJOS KORTELĖ

NETIKĖTAS POKYTIS

Remontas namuose

Sugedo skalbyklė ir ją reikia pakeisti.

Nauja kainuoja 350 Eur (arba 40 Eur/mėn. išsimokėtinai)

Mokėjimas iš karto ir kreditas – abu variantai turi sąnaudų

❓ **Kuris variantas labiau tinka jūsų biudžetui?**

APMĄSTYKITE. Kokia tikroji kiekvieno pasirinkimo kaina ilgainiui?

SITUACIJOS KORTELĖ

SEZONINĖ SITUACIJA

Švenčių laikotarpis

Gruodį perkamos dovanos, švenčiama ir keliaujama.

Numatomos papildomos išlaidos: 200 Eur

Pajamos nekinta

❓ **Kaip iš anksto planuosite švenčių išlaidas?**

APMĄSTYKITE. Ar kas mėnesį atidedama maža suma padėtų pasiruošti?